

Valtakunnallisissa nuorisokeskuksissa kehitetään pedagogiikkaa

Juha Nieminen & Eija Pietilä

Valtakunnalliset nuorisokeskukset ovat keskeinen osa suomalaisen nuorisotyön kenttää. Niiden virallisena tehtävänä on palvella alueellista, valtakunnallista ja kansainvälistä nuorisotoimintaa, leiri- ja luontokoulutoimintaa sekä nuorten aktiivista kansalaisuutta ja sosiaalista vahvistamista. Valtakunnallisia nuorisokeskuksia on eri puolilla Suomea yhteensä kymmenen. Asetuksen mukaan ne toimivat tarvittaessa myös nuorisotyön kehittämiskeskuksina ja kuntien nuorisotyön alueellisina palvelukeskuksina sekä antavat nuorisotyön jatko- ja täydennyskoulutusta. Nuorisokeskusten palvelut on suunnattu ensisijaisesti lasten ja nuorten tarpeisiin sekä kasvattajien ja kouluttajien tueksi. Valtionavustusta nuorisokeskukset saavat lasten ja nuorten toimintaan. Tässä katsauksessa tarkastellaan valtakunnallisten nuorisokeskusten yhteistyöorganisaation Suomen nuorisokeskusyhdistys ry:n toteuttamaa pedagogista kehittämistyötä, jonka tavoitteena on yhteisen pedagogiikan luominen nuorisokeskuksille.

Pedagogisen kehittämisen tausta

Vuonna 2013 käynnistetyn nuorisokeskuspedagogiikan kehittämistyön taustalla on kaksi tekijää. Ensinnäkin yhteisellä nuoriso-

keskuspedagogiikalla halutaan syventää keskusten yhteistä ymmärrystä niissä tehtävästä kasvatustyöstä ja kertoa siitä ymmärrettävästi ulospäin. Lainsäädännöllinen pohja osoittaa nuorisokeskuksille yhteisen tehtäväkentän, jota ne toteuttavat kukin omista lähtökohdistaan käsin. Maamme kymmenen valtakunnallista nuorisokeskusta sijaitsevat eri puolilla maata ja niillä jokaisella on omia erityispiirteitään. Toiminta toteutetaan paikalliskulttuurin kannalta merkittävillä paikoilla, joissa on laaja-alaiseen kasvatustyöhön kehitetyt puitteet. Kehittämällä yhteistä nuorisokeskuspedagogiikkaa on mahdollista jäsentää nuorisokeskuksille riittävä yhteinen pedagoginen pohja ja osoittaa nuorisotyölle, kasvatusalalle ja muille kasvatuskumppaneille nuorisokeskustyön erityisyys. Merkittävimpiä yhteistyökumppaneita ovat kuntien nuoriso-, koulu- ja sosiaalitoimet, seurakunnat sekä kansalais- ja nuorisojärjestöt.

Toisena nuorisokeskuspedagogiikan kehittämisen taustatekijänä on nuorisokeskusten sisäinen monialaisuus. Nuorisokeskukset tuottavat leirikoulujen, luonto- ja harrastusleirien, seikkailukasvatuksen, sosiaalisen vahvistamisen, koulutusten ja erilaisten lomien järjestämiseen liittyviä palveluita yksin tai yhteistyökumppaniensa kanssa. Tämä merkitsee sitä, että nuorisokeskuksissa työtä tekevät monen eri alan ammattilaiset: ohjauksen, tukemisen, johtamisen, markkinoinnin, kiinteistöhuollon sekä ateriala- ja majoituspalveluiden osaajat. Jokaisella nuorisokeskuksen työntekijällä ei ole kasvatus- tai ohjausalan koulutusta, mutta kaikki tekevät joko suoraan tai välillisesti nuorisokasvatustyötä. Nuorisokeskuspedagogiikka on väline, jolla yhteistä pedagogista tietoisuutta voidaan kehittää ja vahvistaa kaikkien nuorisokeskuksissa työskentelevien ammattilaisten ja vapaaehtoistoimijoiden keskuudessa.

Kehittämistyön alkutoimet

Kehittämisprosessin ensimmäisenä vaiheena oli nuorisokeskuspedagogiikan peruskuvauksen laatiminen. Ajatuksena oli, että nuorisokeskuksen työntekijöillä ja toimijoilla on ainutlaatuista koke-

musta ja tietämystä keskusten kasvatustyöstä. Tuo osaaminen tuli sanallistaa ja saattaa kaikkien käyttöön yhtenäisen dokumentin muodossa. Peruskuvauksen idea ja laadintaprosessi muistutti ”grounded theory” ja ”tacit knowledge” -lähestymistapoja kuitenkin sitoutumatta tiukasti kumpaankaan tutkimussuuntaukseen.

Nuorisokeskuspedagogiikan peruskuvauksen perustuu aineistoon, jonka tuottivat Suomen nuorisokeskusten helmikuussa ja kesäkuussa 2013 Suomenlinnassa järjestämien NUPPI-seminaarien osallistajat. Seminaareihin osallistui nelisenkymmentä valtakunnallisten nuorisokeskusten työntekijää ja toimijaa: keskusten johtajia, ohjaajia, Nuottavalmennuksen työntekijöitä ja nuorisokeskusyhdistyksen työntekijöitä.

Peruskuvauksen runkoaineisto syntyi NUPPI I -seminaarissa osallistavan pari- ja ryhmätyöskentelyn tuloksena. Seminaarityöskentelyn perusideana oli koota niitä kokemuksia ja periaatteita, joita osallistujilla oli onnistuneesta nuorisokeskuspedagogiikasta. NUPPI I -seminaarin aineisto koottiin ensimmäiseksi nuorisokeskuspedagogiikkaa käsitteleväksi raportiksi, joka tallennettiin pilvipalveluun nuorisokeskusväen kommentoitavaksi. Sen jälkeen päivitettyä raporttia käsiteltiin NUPPI II -seminaarissa, jossa osanottajilta kerättiin lisäksi uutta aineistoa teemasta ”nuoren aito kohtaaminen”. Aito kohtaaminen nousi tärkeäksi nuorisokeskuspedagogiikan kasvatus- ja ohjaussuhteen ominaispiirteeksi ensimmäisen seminaarin tuottamassa aineistossa. Toisen seminaarin tuottama aineisto nuoren aidosta kohtaamisesta huomioitiin kesäkuun lopulla 2013 valmistuneessa nuorisokeskuspedagogiikan peruskuvauksdokumentissa.

Nuorisokeskuspedagogiikan yleinen luonne

Nuorisokeskuspedagogiikan peruskuvauksen on laadittu mahdollisimman aineistolähtöisesti, ja sen eri osien sisällöissä käytetään seminaarien tuotoksissaan käyttämiä ilmaisuja sekä verkkokommenttien sisältöjä. Peruskuvauksen tuo jäsenetysti esille niitä nuorisokeskuspedagogiikan ominaispiirteitä, joita seminaariväki ja raportin kommentoijat pitivät tärkeinä ja keskusten vahvuuksina.

Laadittua peruskuvausta ja sen pohjana ollutta nuorisokeskusväen tuottamaa aineistoa tarkasteltaessa kiinnittyy huomio muutamaan seikkaan. Ensinnäkin aineistosta on löydettävissä lähes kaikki ne elementit, jotka pedagogiikan kokonaisuuteen yleensä myös kasvatuksen teoriassa sisällytetään. Arvolähtökohdat, käsitys ihmisestä, kasvatustyön yleiset periaatteet sekä menetelmien ominaispiirteet ovat kaikki tavalla tai toisella läsnä. Yksi silmiinpistävä yleinen piirre peruskuvauksessa ja seminaariaineistossa kuitenkin on: nuorisokeskusväki ei juuri nostanut esille nuorten yhteiskunnallista toimintaa, eivätkä heidän näkemyksensä juurikaan käsitelleet nuorisokeskusten kasvatustyön yhteiskunnallisia kytkentöjä. Kommentointiosuudessa yhteiskunnallisen ulottuvuuden merkitys tuli kyllä esille.

Toiseksi voidaan todeta, että kerätyn rajatun aineiston valossa nuorisokeskuksissa toteutettava pedagogiikka nivoutuu varsin saumattomasti nuorisotyön teorian kehitykseen Suomessa. Seminaarien ajatus ja toimeksianto yhteisestä nuorisokeskuspedagogiikasta vaikutti ilmeisesti siihen, että yksittäisiä olemassa olevia pedagogiikkoja ei suoraan samaistettu nuorisokeskuspedagogiikkaan. Kukaan osallistujista ei liputtanut voimakkaasti jonkin yksittäisen opin ottamiseksi kaikkia sitovaksi yhteiseksi pedagogiikaksi.

Nuorisotyön pedagogisten teorioiden sisältöjä oli aineistossa kuitenkin runsaasti. Ryhmän ja yhteisön korostus nuorisokeskuspedagogiikassa on linjassa niin suomalaisen nuorisotyön klassikkojen kuin nykyaikaisen yhteisökasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan perusideoiden kanssa. Elämyksellisyyden ja kokemusten painotus on kuin suoraan elämys- ja seikkailupedagogiikan teoreettisista tulkinnoista. Nuorisokeskusten tarjoamien erilaisten oppimisympäristöjen ajatus voidaan liittää nykyiseen keskusteluun nonformaalisesta kasvatuksesta ja informaalisisesta oppimisesta. Ylipäättään oppimisesta puhutaan nuorisokeskuksissa tietoisemmin kuin monissa muissa nuorisotyön organisaatioissa. Sosiaalipedagogiikan ajatus kasvatuksen avulla käsiteltävistä ja ratkaistavista sosiaalisista ongelmista on sekin luettavissa NUPPI-seminaarien tuottamasta aineistosta. Sosiaalipedagogiikan vaikutus näkyy etenkin nuorisokeskusten Nuotta-valmennuksessa, jonka tavoitteena on vahvistaa arjenhallintaa ja kehittää opinnoissa ja

työelämässä tarvittavia taitoja. Sen sijaan kriittisen pedagogiikan pyrkimykset tiedostavan ja kriittisen yhteiskuntasuhteen synnyttämisestä eivät näytä saavuttaneen suurta jalansijaa tai merkitystä nuorisokeskuksissa.

Nuorisokeskuspedagogiikan sisältö

Nuorisokeskuspedagogiikka jäsennetään peruskuvauksessa kolmeen päälukuun. Kuvauksen perusrakenteen laati Marttisen nuorisokeskuksen kehittämis- ja koulutuspäällikkönä toiminut Juha Nieminen, mutta se syntyi induktiivisen päättelyn tuloksena nuorisokeskusväen tuottamasta aineistosta. Perusrakenne on seuraava:

1. Nuorisokeskuspedagogiikan lähtökohdat
2. Kasvatuksen ja oppimisen periaatteet sekä ominaispiirteet nuorisokeskuksissa
3. Nuorisokeskuksen työntekijä nuorisokeskuspedagogiikan toteuttajana

Nuorisokeskuspedagogiikan lähtökohtina kuvataan yhteisiä arvoja, nuorikeskeisyyttä, toiminnan ja vuoropuhelun rinnakkaisuutta sekä nuorisokeskuksia turvallisina, monipuolisina ja osaavina toimintaympäristöinä. Erityisen voimakkaasti esille nostetaan se, että valtakunnallisissa nuorisokeskuksissa toteutettava pedagogiikka on toiminnallisuuden sekä vuoropuhelun eli dialogin pedagogiikkaa. Tällä tarkoitetaan sitä, että keskustelut nuorten kanssa syntyvät toiminnassa mutta koskevat myös nuorten elämämaailman laajempia kokonaisuuksia. Nuorisokeskuspedagogiikassa toiminnallisuus on väline ja työkalu nuoren ihmisen tulkitsemiseen, ymmärtämiseen ja ohjaamiseen.

Nuorisokeskuspedagogiikan mukaan keskuksen työntekijän ja nuoren ihmisen vuorovaikutussuhde on ennen kaikkea molemminpuolinen kasvatus- ja ohjaussuhde. Lisäksi nuorisokeskuksen työntekijä on vuorovaikutuksessa nuorten parissa toimivan kasvattajan – kuten opettajan ja nuorisotyöntekijän – kanssa. Nuorisokeskuksen työntekijän tavoitteena on vahvistaa nuoren ja hänen kanssaan toimivan kasvattajan vuorovaikutussuhdetta. Valtakunnallisissa nuoriso-

keskuksissa kasvatus- ja ohjaussuhde perustuu nuoren ihmisen aitoon kohtaamiseen. Sillä tarkoitetaan, että nuori kohdataan tasavertaisena toista kuunnellen ilman ennakkoluuloja. Nuorisokeskuksessa poistutaan virallisista tiloista ja siellä pyritään rakentamaan avoin ilmapiiri, jossa nuori kohdataan puhtaalta pöydältä ilman rooleja.

Erilaiset oppimisympäristöt mahdollistavat monipuolisen oppimisen nuorisokeskuksissa. Oppimisen tärkeä periaate ja ominaispiirre on se, että nuorisokeskuksessa oppiminen tapahtuu itse valitun haasteen äärellä. Pienistä tavoitteellisista ohjelman osa-alueista koostuu keskusteleva, kasvatuksellinen, tavoitteellinen ja toimiva kokonaisuus. Tätä voidaan kutsua monitasoiseksi oppimiseksi.

Nuorisokeskuspedagogiikan yleiset lähtökohdat sekä kasvatuksen ja oppimisen periaatteet toteutuvat valtakunnallisissa nuorisokeskuksissa lopulta kasvatus- ja ohjaustyötä tekevien ja tukevien työntekijöiden toiminnan kautta. Nuorisokeskuksissa kaikki työntekijät kasvattavat ja kasvavat. Nuorisokeskuspedagogiikan suuntaamana työntekijä toimii omalla persoonallaan yhdessä sovittujen periaatteiden suuntaisesti ja näitä suuntaviivoja voidaan pedagogiikan kehittämishankkeella selkeyttää. Tilanne- ja muutosherkän työntekijän tulee lisäksi ymmärtää aidon läsnäolon, ryhmänlukutaidon ja reagoinnin merkitys lasten ja nuorten parissa työskentelyssä.

Peruskuvauksesta suuntaviivoja jatkotyöskentelylle

NUPPI-seminaarien työskentely ja peruskuvauksen laatiminen nuorisokeskuspedagogiikan hahmottamiseksi onnistui kaikkiaan varsin hyvin. Seminaarit ja kommentointikierron osoittivat, että nuorisokeskusverkostossa ollaan riittävän valmiita ja motivoituneita keskustelemaan yhteisestä pedagogiikasta. Osallistava työtapa ja nuorisokeskusväen omien näkemysten huomioiminen osoittautuivat mahdolliseksi tieksi nuorisokeskuspedagogiikan rakentamiseksi. Usein tällainen ”bottom-up” -työskentely vahvistaa sitoutumista ja yhteistä

tietoisuutta paremmin kuin ylhäältä päin annetut mallit, kasvatusohjeet ja teoriat.

Syntyneessä peruskuvauksessa nuorisokeskuspedagogiikkaa ei vielä laajasti avata, syvästi selitetä tai kriittisesti problematisoida. Peruskuvauksen tavoitteena oli riittävän tiivis kooste nuorisokeskuspedagogiikasta. Peruskuvausta voidaan jo sellaisenaan käyttää nuorisokeskuspedagogiikan esityksenä, mutta se on käytettävissä myös syventävän jatkotyöskentelyn pohjadokumenttina. Kommentointikierroksella nostettiin esiin arvokeskustelun, nuorisokeskusten kasvatusyön yhteiskunnallisen merkityksen pohdinnan ja kriittistä pedagogiikkaa soveltavan ympäristökasvatuksen tarve.

Nuorisokeskusten kasvatusyön kehyksiä voidaan täsmentää pohtimalla sitä, millaisia palveluja nuorisokeskukset myyvät, joskin sellaiset kannanotot ovat ominaisia enemmänkin organisaation strategiatyölle kuin pedagogiselle ohjelmalle. Kasvatuksen ja oppimisen periaatteita voidaan edelleen täsmentää ja peruskuvaukseen on mahdollista lisätä yksityiskohtaisempia kuvauksia toimintatavoista, joilla yleisen tason pedagogisia periaatteita nuorisokeskuksissa toteutetaan. On myös huolehdittava siitä, että kehittämissyö ja sen tulokset tulevat kirjallisesti raportoiduiksi riittävässä määrin: nuorisotyössä ei saa liiaksi paeta sille ominaisen toiminnallisuuden taakse.

Yhtenä mahdollisuutena on nuorisokeskuspedagogiikkaa käsittelevän pitkäjänteisen tieteellisen tutkimuksen käynnistäminen. Sen yhteydessä olisi mahdollista esimerkiksi kerätä empiiristä aineistoa eri nuorisokeskuksissa toteutettavasta pedagogiikasta. Tutkimuksen avulla on mahdollista saada syvällistä ja kriittisestikin kehittäväää tietoa nuorisokeskusten nuorisotyöstä ja tuo tieto voidaan saattaa koko nuorisotyön alaa palvelemaan muotoon.

Strategia tukemassa jatkotyöstä

Peruskuvauksen valmistumisen jälkeen talvella 2013–2014 on nuorisokeskusverkostossa työstetty yhteinen strategia vuosille 2014–2020. Nuorisokeskusväkeä osallistaneen strategiatyöskentelyn aikana

sanoitettiin strategisissa pohdinnoissa ja keskusteluissa toistuvasti nuorisokeskuspedagogiikkaa. Keskustelua ja sanoittamista käytiin viisioon, tavoitteisiin ja painopisteisiin liittyen. Osana strategiatyötä järjestettiin kolmessa nuorisokeskuksessa nuorten kuulemistilaisuudet. Nuorten tärkeiksi kokemat asiat (turvallisuus, osallisuus, elämyksellisyys ja monipuolisuus sekä yhdenvertaisuus ja yhdessäolo) tukevat ja edellyttävät nuorisokeskuspedagogiikan jatkotyöstöä ja toteutumista keskuksissa. Strategiassa nousi esille nuorisokeskusten alueellisen nuorisotyön kehittämiskeskusvastuu, ja siten työn yhteiskunnallisen merkityksen pohdinta tulee korostumaan. Osana strategian jalkauttamista ja nuorisokeskuspedagogiikan sanoittamista tullaan havainnoimaan arjessa tapahtuvaa työtä nuorisokeskuksissa sekä kartoittamaan tutkimusyhteistyötä eri yliopistojen kanssa.

Hankkeen toimenpiteet vuodelle 2014

Tänä vuonna Nuorisokeskuspedagogiikan kehittäjät – NUPPI -hanke keskittyy nuorisokeskuspedagogiikan jatkotyöstämiseen. Pää tavoitteina on kehittää nuorisokeskusten tarjoamien palveluiden yhteistä laatua, sanoittaa keskusten toimintaa, kartoittaa, miten nuorisokeskusten palveluita voidaan kehittää entisestään tukemaan kasvatuskumppaneidemme kasvatustyötä, sekä mallintaa ja toteuttaa nuorisokeskuspedagogiikan jalkauttamisprosessi keskusten eri toiminnan osa-alueille. Koulutusrunko ja -materiaali pilotoidaan kesäkuussa Suomenlinnassa nuorisokeskusväelle. Koulutusrungon ja -materiaalin tavoitteena on palvella keskuksia uusien tai kausityöntekijöiden perehdyttämisessä ja kouluttamisessa nuorisokeskuspedagogiseen ohjaamiseen.